

Св. Альфонс Марія де Лігуорі

Настанови для праведного життя

*Переклад з польської
Ольги Лози*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	2
ПЕРША ЧАСТИНА.....	3
ЗАСОБИ, ЯКІ ОБЕРІГАЮТЬ ВІД УТРАТИ ЛАСКИ БОЖОЇ	3
ВСТУП	3
Прагнення спасіння – недостатня умова для спасіння.....	3
РОЗДІЛ I.....	4
Уникнення приводу до гріха	4
РОЗДІЛ II	4
Потреба розважання	4
РОЗДІЛ III	5
Часта сповідь і святе Причастя	5
РОЗДІЛ IV	6
Служба Божа, адорація й почитання Матері Божої	6
РОЗДІЛ V	6
Абсолютна потреба молитви.....	6
ДРУГА ЧАСТИНА	7
ПРАКТИКУВАННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЧЕСНОТ	7
РОЗДІЛ I.....	7
Практикування покори	7
1. Потреба покори	7
2. Покора почуттів	7
3. Покора волі.....	8
РОЗДІЛ II	9
Практика умиртвлення.....	9
1. Потреба умиртвлення.....	9
2. Внутрішнє умиртвлення.....	9
3. Зовнішнє умиртвлення	9
3.1. Умиртвлення очей	10
3.2. Умиртвлення язика.....	10
3.4. Умиртвлення почуттів: слуху й дотику	11
РОЗДІЛ III	11
Практикування любові ближнього.....	11
1. Внутрішня любов до ближнього	11
2. Зовнішня любов до ближнього.....	11
2.1. Любов у словах.....	11
2.2. Любов у вчинках	12
РОЗДІЛ IV	13
Практикування терпеливості.....	13

1. Ціна терпеливості.....	13
2. Терпеливість під час хвороби.....	14
3. Терпеливість під час втрати близьких	14
4. Терпеливість у перенесенні вбогості	14
5. Терпеливість під час переслідувань	15
6. Терпеливість у період духовної черствості.....	15
7. Терпеливість під час спокус	15
РОЗДІЛ V	16
Практика погодження з Божою Волею	16
1. Виконання Божої Волі – шлях до святості.....	16
2. Сповнення Божої Волі під час хвороби	16
3. Погодження з Божою Волею щодо наших вад	17
4. Сповнення Божої Волі у випробуваннях долі.....	17
5. Сповнення Божої Волі під час духовної черствості	17
РОЗДІЛ VI.....	18
Практикування чистоти наміру.....	18
1. У чому полягає чистота наміру?.....	18
2. Чистота наміру в духовних справах	18
3. Значення наміру в тілесних справах	18
РОЗДІЛ VII	19
Як уникнути байдужості?.....	19
1. Небезпечність байдужості	19
2. Як боротися з байдужістю?	19
РОЗДІЛ VIII	20
Практикування набоженства до Матері Божої.....	20
1. Конечність набоженства до Матері Божої	20
2. Конкретні практики віддавання шани Марії.....	20
РОЗДІЛ IX.....	21
Практикування любові до Ісуса Христа	21
1. Ісус Христос – мета нашої любові.....	21
2. Засоби, які служать досягненню любові до Ісуса.....	21
РОЗДІЛ X	22
Десять правил, щоб добре жити.....	22

ПЕРЕДМОВА

Св. Альфонс Марія де Лігуорі народився 27 вересня 1696 р. в місцевості Маріанелла під Неаполем. Він походив із заможної шляхетної родини, тому отримав добру гуманітарну освіту. Ще в 16 років він закінчив університет, отримавши ступінь доктора права. Молодий адвокат працював протягом деякого часу, подаючи великі надії, однак через несподівано програну важливу судову справу він відмовився від своєї професії. Розчарований світом, він звертається до Бога цілою душею. Незважаючи на заборону й незадоволення батька, 1726 р. розпочинає теологічні студії й 1726 р. його висвячують на священника. Він відразу розпочинає душпастирську працю серед мешканців Неаполя й близьких гірських місцевостей. Св. Альфонс 1732 р. створює монаше Згромадження Найсвятішого Ізбавителя – Редемптористів. У віці 66 років його висвячують на єпископа в дієцезії Санта-Агата-де-Ґоті. Він виконував пастирську службу з великою ретельністю, передусім піклуючись про найбільш вразливих людей. За 13 років праці, зважаючи на клопоти зі станом здоров'я, його звільняють від обов'язків єпископа, і він повертається до свого Ордену. Св. Альфонс помер 1 серпня 1787 р. після другого кола фізичних і духовних терпінь. Папа Пій VII зарахував його в

ряд блаженних, а 26 травня 1839 р. Папа Георгій XVI завершив його канонізацію. Папа Пій IX проголосив його Доктором Церкви 23 травня 1871 року. Папа Пій XI призначає його патроном учителів і сповідників. Св. Альфонс був не тільки ретельним душпастирем, проповідником і сповідником, а також автором 111 релігійних праць, призначених людям різних станів. Безумовно, до числа найважливіших слід зарахувати монументальну “Моральну теологію” – підтвердження великої мудрості й ерудиції (для прикладу наведемо той факт, що в цій праці 80 тисяч разів він цитує погляди майже 800 авторів). Св. Альфонс передусім відомий читачам як автор аскетично-духовних досліджень, в яких він постає як справжній учитель духовного життя. Хоча ці праці переважно короткі, проте мають дуже багатий зміст. Написані простим стилем, без схоластичних схем, розділів і міркувань, вони доступні всім. Позбавлені технічної теологічної термінології, завоювали надзвичайну популярність. Дочекалися багато видань різними мовами (наприклад, “Посіщення Найсвятіших Тайн” видавалось майже дві тисячі разів), і вплинули на розвій релігійного життя багатьох християн. Однак найвищу цінність цих листів становить те, що їхній автор, бажаючи допомогти своїм читачам витривати у праведному житті, не обмежувався тільки теоретичними роздумами, але, наводячи точні й чіткі норми релігійного життя, він пропонував теж конкретні, практичні розважання.

Св. Альфонс 1754 р. написав розважання під назвою “Правила праведного життя” (“Regole per ben vivere”), які розвинув 1758 р. у новому трактаті, змінивши назву: “Regolamento di vita di un cristiano”. У найдосконалішій формі трактат був виданий наступного, 1766 р., як третя частина праці “Дорога Спасіння”. Св. Альфонс мав тоді 66 років, прослуживши 34 з них священиком. Отож ця праця є плодом тривалого душпастирського досвіду. Упродовж двох сторіч її видавали майже 600 разів, що становить своєрідний рекорд, якщо йде мова про книжки такого типу. Св. Альфонс, про що свідчать сторінки цього невеличкого трактату, постає в ньому дружелюбним порадиником для всіх тих, хто в своєму внутрішньому житті прагне духовного проводу, а через конкретне практикування релігійних чеснот під материнською опікою Пресвятої Діви хочуть досягнути найвищого ступеня любові до Бога і ближнього. Це, безумовно, стосується і сьогодні, коли стільки людей живе так, ніби Бога не має. Ця праця може стати безцінною поміччю тим, хто вважає святість найважливішою метою життя.

о. Сильвестр Гаворек

ПЕРША ЧАСТИНА

ЗАСОБИ, ЯКІ ОБЕРІГАЮТЬ ВІД УТРАТИ ЛАСКИ БОЖОЇ

ВСТУП

Прагнення спасіння – недостатня умова для спасіння

Слід бути твердо переконаним у тому, що для того, аби досягнути життя вічне, недостатньо тільки бажати спастися, а потрібно застосовувати засоби, які приписав нам Сам Ісус Христос. У протилежному випадку, якщо ми зав’яжемо в гріху, то в день Останнього суду зовсім не скористаємося оправданням, що спокуси були

надзвичайно сильними, а ми – надзвичайно слабкими. Адже Бог дав нам способи, завдяки яким, з допомогою Його ласки, можемо відбити кожний наступ ворогів нашої душі. Однак, якщо не захочемо ними скористатися й будемо переможені, то вина лежатиме виключно на нас. Усі люди хотіли б спастися, однак більшість з них відкидає застосування засобів спасіння, тому грішать і гублять себе.

РОЗДІЛ I

Уникнення приводу до гріха

Першим засобом, який слід застосовувати, щоб не погубити себе, є уникнення приводу до гріха. Якщо хтось не старається уникати приводу до гріха, особливо коли йдеться про тілесне задоволення, то це буде для нього майже неможливою річчю, щоб не поповнив якогось гріха. Св. Филип Нерей казав: “На війні, на якій ворогом є почуття, перемагають боягузи, а саме ті, які втікають”. Випадок є пов’язкою, закладеною на очі, яка засліплює і не дає нічого побачити – ні Бога, ні пекла, ні святих настанов. У Святому Письмі сказано, чи можна по жару ходити і так, щоб не опеклися ноги (Прп.6,28).

З моральної точки зору не можливо, добровільно піддавши себе спокусі, не впасти, навіть якщо прийняти тисячу настанов і дати Богові тисячу обітниць. Це нещастя щодня очікує безліч бідних душ, які впали, бо не остерігалися приводу до гріха.

А для кого нечистота стала звичкою, нехай знає, що йому не достатньо утримуватися від ближчих, тобто безпосередніх нагод до того гріха, якщо він не старатиметься також уникати нагод дальших, то з легкістю згрішить черговий раз.

Не дозволяймо теж, щоб злий дух ошукав нас, вважаючи, що особа, яка є спокусливою для нас, є святою. Проте часто трапляється, що чим побожніша ця особа, тим сильнішою є спокуса. Св. Тома з Аквіна пише, що святіші особи більше ваблять. Спокуса розпочинається з духа, а закінчується в тілі. Слуга Божий, отець Серторіо Капуто з Товариства Ісусового зауважив, що сатана найперше доводить до кохання чеснотою, потім до кохання особою, а потім засліплює й перемагає.

Потрібно також остерігатися злих товаришів. Ми є дуже слабкими, сатана постійно спокушає нас, навмисно притягуючи до зла; однак наше падіння в не меншій мірі спричиняє вплив поганого товариства. Отож найголовніше, що ми повинні чинити, аби спастися, це уникати поганих нагод і поганого товариства. У такій поведінці ми повинні виявляти внутрішню силу й не зважати на людські думки. Хто не виявить твердості у цій справі, той не спасеться. Це правда, що ми не повинні опиратися на свої сили, а покладатися тільки на Божу допомогу, адже це саме Бог хоче, щоби ми мали в цьому свою частку, насилуючи природу стільки, скільки потрібно, щоби досягнути неба, адже тільки “ті, що вживають силу, силоміць беруть його” (Мт. 11, 12).

РОЗДІЛ II

Потреба розважання

Другим засобом, який оберігає нас у стані ласки, є розважання. Без нього людська душа тільки з великим трудом у змозі впродовж довгого часу перебувати в ласці Божій. Святий Дух так промовляє словами Письма: “У всіх ділах Твоїх пам’ятай про твою кончину – повіки не згрішиш” (Сир. 7, 36). Хто часто роздумує про останні речі,

тобто про смерть, суд, вічність пекла і неба, не грішитиме. Однак ці речі неможливо побачити очима, тільки очима розуму. Проте, коли не розважаємо, вони зникають з нашого розуму, а тоді появляються в ньому образи тілесних задоволень, яким легко піддається той, хто не пам'ятає про вічні правди. Так багато в'язнуть у гріхах і байдужості.

Усі християни знають, що помруть і що всіх судитимуть, однак не думають загалом про те, чому живуть далеко від Бога. Проте без розважання ми не досягнемо світла, не побачимо небезпек, не застосуємо відповідних засобів, не занесемо до Бога молитов про поміч. Це все в результаті провадить до нашої згуби.

Без молитви ми не досягнемо ні внутрішнього світла, ні сили, ні поступу на дорозі, вказаній Богом. Коли відсутня молитва, тоді не просимо Бога про допомогу, тоді не просимо про неї, отож, цілком переконаний, прирікаємо самих себе на падіння. Тому кардинал Беллярмін говорив, що християнин, який не розважає про вічні правди, морально не в змозі витривати в ласці Божій. І навпаки, хто щодня розважає, той не так легко піддається гріхові, а якщо навіть упаде, нещасливо піддавшись якійсь спокусі, то, безперервно молячись, знову повернеться до Бога. Один Божий слуга сказав: “Контемплативна молитва і смертельний гріх не можуть поєднатися один з одним”.

Отже, постанови собі щодня, рано або вечором (ліпше рано), посвятити півгодини розважанню. Достатньо, якщо в цей час читатимеш уривок з книжки духовного змісту, вибраної серед багатьох книжок, які призначені для медитації. Під час розважання над змістом того, що читатимеш, учини час від часу стрілистий акт або у вигляді емоційного зітхання, або у вигляді внутрішньої молитви.

Прошу тебе понад усе, аби ніколи не занедбував цього розважання; практикуй його хоча б один раз упродовж дня, навіть якщо відчуватимеш велику черствість і нудьгу із-за цього. Якщо ти це не відкинеш, то напевно спасешся.

Окрім розважання важливо також хоча б півгодини чи принаймні чверть години щодня присвячувати духовному читанню, звертаючись до книжки, яка б розповідала про життя якогось святого або стосувалася християнських чеснот. Скільки ж людей, завдяки читанню духовних творів, змінило своє життя і стало святими! Згадаємо хоча б св. Івана Колумба, св. Ігнатія Лойолу й багатьох інших.

Окрім цього, тобі було б дуже корисно, якщо б ти щороку присвячував себе духовним наукам, мешкаючи відособлено, наприклад, у реколекційному помешканні. Однак, якщо це не можливо, не занедбуй принаймні своєї щоденної медитації.

РОЗДІЛ III

Часта сповідь і святе Причастя

Третій засіб, який служить збереженню в ласці, – це приступання до Таїнства сповіді й святого Причастя.

Завдяки сповіді оберігається чистота душі. Адже в цьому Таїнстві отримує не тільки відпущення провин, а також значну допомогу для боротьби зі спокусами. З цією метою вибери собі духовного провідника. Завжди в нього сповідайся й радься з ним в усіх важливих справах, у земних також. Слухайся його в усьому, особливо, коли тебе непокоять якісь муки совісті. Хто слухає сповідника, не повинен боятися гріха: “Хто слухає вас, Мене слухає” (Лк. 10,16). Голос сповідника – це голос самого Бога.

Святе Причастя називається небесним хлібом тому, що як земний хліб оберігає життя тіла, так Причастя оберігає життя душі. “Якщо не споживатимете Тіло

Чоловічого Сина й не питимете Його Крові, не матимете життя в собі” (Ів. 6,53). Ось чому Тридентський Собор називає святе Причастя лікарством, яке звільняє нас від щоденних гріхів й оберігає від смертельних. Отож постанови собі приймати святе Причастя принаймні раз на тиждень, обіцяючи відразу, що ніколи не занедбаєш цього обов’язку із-за якої-небудь земної справи. Не існує важливішої справи, ніж справа життя вічного. І більше того, чим глибше ти занурений у світ, тим більшу потребуєш допомогу, тим більші спокуси чигають на тебе.

РОЗДІЛ IV

Служба Божа, адорація й почитання Матері Божої

Четвертим засобом, який служить витриванню в стані ласки, є щоденна участь у Службі Божій. Коли ми присутні на Літургії, то віддаємо Богові більшу честь, ніж усі ангели і святі в небі, бо – хоча ця честь є честю, яку віддають створіння, – у Службі Божій жертвуємо Богові самого Ісуса Христа, який тоді вшановує Його найдосконалішим способом.

П’ятим засобом є щоденна адорація Пресвятої Євхаристії, яку можна здійснити різними способами в будь-якій церкві, щоб виявити шану Матері Божій.

Ісус Христос безперервно втілюється на престолах всіх церков, щоб віддячити всім, хто приходить, щоб Його повітати. Тому душі, котрі особливо практикують ці форми побожності, отримують завдяки їм незліченну кількість ласк. Під час таких зустрічей ти повинен просити Ісуса й Марію передусім про любов до Бога й про святу витривалість аж до самої смерті.

РОЗДІЛ V

Абсолютна потреба молитви

Шостим засобом, який раджу тобі використовувати передусім, є свята молитва. Це очевидно, що без Божої помочі ми не можемо вчинити нічого доброго для своєї душі. І навпаки, Бог твердить, що уділяє ласки тому, хто про них просить: “Просить, і дасться вам; шукайте, і знайдете” (Мт. 7,7). А тому, – так уважає св. Тереза Велика, – хто не просить, той не отримує”. Це є загальне переконання святих Отців і Докторів зі святим Томою Аквінським на чолі: без Божої допомоги неможливо витривати в ласці й досягнути спасіння (пор. св. Тома Аквінський, *Сума Теології*, I-II, 109, 100). Тільки той, хто молиться, може бути впевнений у помочі Божій.

Також про це говорить слово Боже, яке не можемо тут не навести, бо стільки раз голосить цю правду на сторінках Євангелії: “Усе, чого будете просити у молитві, віруйте, що одержите, – і буде вам так” (Мк. 11,24). “Кожний бо, хто просить, одержує” (Лк. 11,10). “Істинно, істинно кажу вам: Чого б ви тільки попросили в Отця, Він дасть вам у Моє ім’я” (Ів. 16,23).

Бог дає все те, про що Його просимо в Ім’я Ісуса Христа. Отож, якщо хочемо спастися, то потрібно молитися, робити це з покорою, замилюванням, а передусім з витривалістю. І тому таким важливим є роздумування, бо під час нього пригадуємо собі про потребу молитви, у протилежному випадку ми б про неї забули й так себе погубили.

Св. Тереза з Авіля пише, що прагнучи спасіння всіх, хотіла б, для реалізації того прагнення, зійти на саму вершину гори для того, щоби її чули всі люди, й адресувати

їм тільки один заклик: “Моліться, моліться!” Отці-пустинники, які жили в давні часи, повторювали на своїх зібраннях, що не існує ліпшого засобу, який служить спасінню, як постійне повторення молитви Давида: “Боже, прийди мені на допомогу, Господи, поспіши мені на порятунок” або “Боже мій, допоможи мені, Господи, поспіши мені на допомогу”. І ми стараймося так промовляти. Можемо також молитися, використовуючи особливий чудовий стрілистий акт отця з Порто-Маурізіо: “Ісусе мій, вияви мені Своє милосердя!”

Як я вже згадував вище, є дві найважливіші ласки, яких ми повинні прагнути: це – любов Бога й ласка витривалості. Про ці ж ласки ми також повинні просити Пресвяту Марію, яка називається “Дароносицею всіх Божих ласк”. Отож, коли проситимемо Її про ласку, Вона точно отримає її для нас. Тому св. Бернард закликає всіх: “Шукаймо ласки, шукаймо її з допомогою Марії; адже хто шукає, той знаходить і не може бути невислуханим”. Отож про кожну ласку просімо за посередництвом Марії, яка отримує від Бога все, про що попросить, адже Її прохання не можуть бути відкинуті.

ДРУГА ЧАСТИНА

ПРАКТИКУВАННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЧЕСНОТ

РОЗДІЛ І

Практикування покори

1. Потреба покори

Той, хто не покірний, той не може подобатися Господеві Богу, Бог не терпить гордих людей. Він обіцяв вислухати кожного, хто молитиметься до нього, але коли до Нього з проханням звернеться горда людина, Господь її не вислухає; покірним, навпаки, уділяє свої ласки: *“Бог гордим противиться, смиренним же дає благодать”* (Як. 4,6).

2. Покора почуттів

Покора поділяється на *покору почуттів* і *покору волі*.

Покора почуттів полягає в тому, щоб ми самі визнавали себе негідниками – якими очевидно і є, – які нічого не знають ані нічого не можуть, тільки чинити зло. Отож будь-яке добро, яким володіємо і яке чинимо, дає винятково Бог. Отож що ми повинні чинити на практиці, щоби в цьому значенні бути покірними?

По-перше, ніколи не довіряймо нашим силам і нашим постановам, а навпаки, біймося самих себе, не довіряймо собі: *“Працуйте над спасінням вашим в острасі та трепеті”* (Флп. 2,12). Св. Филип Нерій мав звичку говорити: “Хто не боїться, той уже зазнав падіння”.

По-друге, ніколи не хвалімося тим, що нам належить: ні своїми здібностями, ні своїми поступками, ні своїм походженням, ні своїми родичами тощо. Добре не говорити про те, що робимо, хіба щоби вказати на свої вади. Отож найліпше було б взагалі не говорити про себе як добре, так і зле, тому що навіть тоді, коли говоримо

про себе погано, в нас часто з'являється пуста гордість тим, що нас вихваляють за нашу покору, чи принаймні тим, що нас визнають покірними. І так покора перетворюється у високомірність.

По-третє, не зневажаймо себе, поповнивши якийсь гріх. Це не є вияв покори, тільки високомірності. І навіть більше, мета сатани, власне, полягає в тому, щоб ми впали в повний відчай і відкинули прагнення до доброго життя. Коли зауважимо своє падіння, кажімо так, як говорила св. Катерина з Сієни: *“Господи, це є плід з мого саду”*. Принизьмо себе і тоді піднесемося з поповненого зла через акт любові й жалю, постановляючи не поповнювати його більше в надії на Божу допомогу. А коли знову трапиться з нами падіння, поступаймо завжди так само.

По-четверте, зауважуючи упадки інших, не дивуймося цьому, лише співчуваймо їм і дякуймо Богові, прохаючи Його, щоб нас від цього оберігав, адже в протилежному випадку Він покарає нас, дозволивши, щоб учинили ті самі гріхи або навіть гірші.

По-п'яте, вважаймо себе найбільшими грішниками на світі, навіть тоді, коли бачитимемо, що гріхи інших численніші, ніж наші, бо перед Богом наші гріхи, здійснені після отримання стількох Божих ласк і світел, є важчими, ніж гріхи інших людей, хоча їх не так багато. Св. Тереза Велика писала: *“Не вважай, що ти зробив поступ на дорозі досконалості, якщо не визнаєш себе найгіршим зі всіх і не прагнеш бути останнім зі всіх”*.

3. Покора волі

Покора волі полягає в тому, щоб любитися тим, що зневажають інші люди. Хто заслужив собі на пекло, заслуговує на те, щоб його завжди топтали злі духи. Ісус Христос хоче, щоб ми училися від Нього, як бути лагідним і покірним серцем: *“Навчіться від Мене, бо Я є лагідний і сумирний Серцем, тож знайте полегшу душам вашим”* (Мт.11,29). Більшість є покірними тільки на словах, але не в серці. Вони говорять: *“Я є найгіршим зі всіх, заслуговую на тисячу пекел”*. А тоді, коли хтось осудить їх або промовить слово, яке їм не сподобається, високомірно відвертаються. Отож вони подібні до їжаків, які відразу, як тільки їх торкнуться, висувують і наставляють колючки. Як це? Ти говориш, що є найгіршим зі всіх, а не хочеш стерпіти навіть одне прикре слово? *“Насправді покірна людина, – говорить св. Бернард, – визнає свою марність і хоче, щоб й інші вважали її людиною малої вартості”*.

По-перше, якщо справді хочеш бути покірною людиною, то тоді, коли отримаєш якесь зауваження, сприйми його спокійно й подякуй тому, хто тобі нагадує. Згідно зі св. Іваном Золотоустом людина справедлива, навіть коли її виправляють, переживає за те, що вчинила гріх, а горда людина, навпаки, переживає тільки про те, що її гріх став відомим іншим. Святі, навіть тоді, коли їх несправедливо звинувачують, не захищаються, хіба така охорона є потрібна, щоб уникнути згіршення інших – в протилежному випадку вони мовчать і тільки звеличують Бога.

По-друге, коли тебе зневажають, знось це терпеливо й ще більше поглиблюй свою любов до того, хто так виявляє тобі погорду. Це є критерієм того, чи якась особа є покірною і святою. Якщо ця особа обурюється або ображається, то, навіть якщо чинитиме чуда, в душі буде пустою. Отець Бальтазар Альварес говорив, що *“що час упокорень – період, під час якого можна здобути скарби заслуг”*. Спокійно сприйнявши один акт зневаги, ти осягнеш більше, ніж рішившись на десять постів на хлібі й воді. Без сумніву, прекрасно упокорюватися перед іншими, проте ще краще – погоджуватися на упокорення, до якого нас спонукають інші, бо чим менше ми

активні, тим більша дія Божа. Тому отримаємо з них більшу духовну користь, коли вмітимемо їх стерпіти. Що ж тоді повинен вчинити християнин, якщо з любові до Бога не в змозі стерпіти вияву зневаги? Скільки ж то погорд мусив перенести Господь Ісус задля нас? Удари по обличчю, знущання, шмагання бичем, обплювання? Ох, якщо б ми любили Ісуса Христа, то не тільки не відчували б образи через завдані зневаги, але, навпаки, любувалися б ними, пам'ятаючи про те, як зневажали Його.

РОЗДІЛ II

Практика умиртвлення

1. Потреба умиртвлення

“Коли хтось хоче йти за Мною, нехай зречеться себе самого, візьме хрест свій і йде за Мною” (Мт. 16,24). Оце все, що повинен чинити кожен, хто хоче бути послідовником Ісуса Христа. Самовідречення є нічим іншим, як умиртвленням своєї любові. Хочемо спастися? Потрібно перемогти все, щоб усе здобути. Якою бідною є та душа, яка дозволяє своїй любові провадити її.

2. Внутрішнє умиртвлення

Умиртвлення можна здійснювати двома різними способами, отож розрізняємо два види умиртвлення: *внутрішнє і зовнішнє*.

Під *внутрішнім умиртвленням* слід розуміти прагнення до подолання пристрастей, а особливо тієї пристрасті, яка в нас домінує. Хто не старається перемогти головної пристрасті, той перебуває у великій небезпеці погубити себе. Проте той, хто її подолає, з легкістю переможе всі решта. Однак дехто дозволяє, щоб його опанувала якась одна вада й уважає себе добрим, коли бачить, що у нього відсутні недоліки, які мають інші. Утім, яке це має значення? Св. Кирил говорив, що достатньо тільки єдиної незалатаної дірки, щоб цілий човен пішов на дно. Тому не можна стверджувати, що неможливо утримуватися від вади, бо категорична воля долає все – очевидно, що завжди завдяки допомозі Бога, в якій він ніколи не відмовляє.

3. Зовнішнє умиртвлення

Зовнішнє умиртвлення провадить до подолання чуттєвих пристрастей.

Люди, які належать до світу, вважають святих за мучителів, бо вони відмовляють тілу в будь-якому чуттєвому задоволенні, підкоряючи його з допомогою сурового покарання, носіння волосяниці та інших покутних актів. Св. Бернард, однак, каже, що це, власне, світські люди жорстокі до самих себе, бо задля убогих і короткотривалих задовольень, які можна отримати тут, на землі, прирікають себе на те, що завжди горітимуть у пекельному вогні.

Інші відразу погоджуються з тим, що потрібно відмовляти тілові в усіх заборонених задоволеннях, проте рішуче відкидають зовнішнє умиртвлення, твердячи, що необхідним є тільки внутрішнє умиртвлення, а особливо умиртвлення волі.

Загалом, слід передусім умиртвлювати волю, утім, окрім того, потрібно умиртвлювати тіло, бо коли наше тіло не умиртвлене, йому важко бути слухняним Богові. Згідно зі св. Іваном від Хреста, не можна вірити тому, хто навчає, що зовнішнє умиртвлення не є конечним, навіть якщо він чинитиме чуда.

Отож перейдімо тепер до конкретних способів зовнішніх умиртвлень.

3.1. Умертвлення очей

Насамперед, слід умертвляти свої очі. Перші стріли, які ранять душу й часто приносять їй смерть, проникають через очі. Саме очі – ніби вудочки пекла, з допомогою яких особа ніби силою втягується в гріх. Один поганський філософ, щоб звільнитися від нечистоти, по своїй волі видовбав собі очі. Очевидно, що ми не повинні видрапувати собі очі з допомогою якогось знаряддя, зробленого з заліза, однак повинні “осліплювати себе” з допомогою святого умертвлення, в протилежному випадку нам буде дуже важко витримувати в чистоті. Св. Франциск Салезій говорив: “Хто не хоче, щоб вороги вдерлися до міста, повинен замкнути ворота”. Отож потрібно утримуватися від захоплення кожним предметом, який може викликати в нас спокусу. Св. Людвик Гонзага не смів піднести очі навіть на обличчя своєї матері. А якщо трапиться, що наші очі наперекір нашому бажанню поглянуть на якийсь предмет, стараймося не дивитися на нього ще раз, адже – як твердить св. Франциск Салезій – не стільки оглядання є причиною нашого нещастя, як повторне оглядання. Отож будьмо дуже ретельні в умертвленні почуття зору, адже багато через свої очі перебувають у пеклі.

3.2. Умертвлення язика

По-друге, слід умертвляти свій язик, утримуючись від висловлювання непристойних слів, а також тих, які є обмовою або зневаженням. Тільки одне непристойне слово, навіть сказане жартома, може бути причиною згіршення й багатьох гріхів, які впливають з цього. Потрібно теж пам’ятати про те, що інколи більше шкоди завдає двозначне слово, сказане жартівливо, ніж слово відверте, але непристойне.

3.3. Умертвлення потреби їсти

По-третьє, слід умертвляти свою потребу в їді. Св. Андрій з Авелліно говорив, що якщо хтось хоче розпочати жити як добрий християнин, то повинен насамперед відмовитися від ненаситності. А св. Франциск Салезій мав звичку говорити: “Потрібно їсти для того, щоби жити, а не жити для того, щоби їсти”. Інколи здається, що більшість людей живе тільки для того, щоби їсти, і таким способом нищить як здоров’я своєї душі, так і здоров’я свого тіла. Таке нездужання як запори, поноси та інші хвороби дуже часто спричинені гріхом ненаситності. Проте найгірше полягає в тому, що непоміркваність у їжі часто спричинена відсутністю тілесної стриманості. Св. Ян Касьян писав, що той, хто їсть до ситості й гасить спрагу, п’ючи тільки розігрівачі напої, наприклад, вино чи горілку, той цілком очевидно зазнає багато нечистих спокус. Отож – у декого може виникнути запитання – чи це означає, що ми повинні взагалі не їсти? Утім, загалом, потрібно їсти, щоби зберегти життя, але слід споживати їду так, як належить людині, а не тваринам. Зокрема, якщо не хочеш, щоб тебе мучили спокуси нечистоти, стримуйся від надмірного споживання м’яса й надмірного пиття вина. Адже у Святому Письмі сказано: “*Не царям вино пити*” (Прим. 31, 4). Царями тут названо тих, які з допомогою розуму панують над своїми почуттями. Надмірне споживання вина спричиняє утрату розуму й провадить не тільки до гріха п’янства, яке очевидно є важким гріхом, а також до розпусти. Отож нехай тобі не буде важко розпочати практику посту або утримання, особливо в суботу для вшанування Пресвятої Матері Божої. Багато постить на хлібі й воді, чини і ти так, принаймні напередодні найважливіших Марійських свят. Якщо тобі це буде заважко,

дотримуйся посту хоча б у визначені дні. Дехто вечером споживає незначну кількість їжі, від 375 до 500 г, і каже: “Достатньо, як не буду ситим”. Однак ні, мій дорогий, цього не достатньо. У період обов’язково посту можна з’їсти щонайменше 200г, і то відповідно до теперішнього звичаю, адже колись можна було споживати їду тільки раз на день.

3.4. Умертвлення почуттів: слуху й дотику

По-четверте, також потрібно умертвляти почуття слуху й дотику: слух – не брати участь у нескромних розмовах й обмові, а дотик – бути дуже обережним як тоді, коли торкаємося свого тіла, так і тоді, коли торкаємося інших. Дехто говорить, що це не має значення, якщо це чинимо жартома; однак чи можна гратися з вогнем?

РОЗДІЛ III

Практикування любові ближнього

Хто любить Бога, також любить ближнього; а хто не любить ближнього, не любить також Бога. Про це говорить заповідь Божа: “*Хто любить Бога, той нехай любить і брата свого*” (1 Ів. 4,21). Однак слід пам’ятати про те, що ми повинні любити ближнього як у дусі, так й у вчинках. У цей спосіб можемо визначити два види любові ближнього: внутрішню й зовнішню. Остання, в свою чергу, може виявлятися або в словах, або у вчинках.

1. Внутрішня любов до ближнього

Як сильно ми повинні любити нашого ближнього? Ось правило: “Люби Господа, Бога твого, всім серцем твоїм, усією твоєю душею і всією силою твоєю і всією думкою твоєю; а ближнього твого, як себе самого” (Лк. 10, 27). Ось чому ми повинні любити Бога понад усе, навіть більше, ніж самих себе, а ближнього навпаки – як самих себе. Тому як прагнемо свого добра й тішимося, коли його досягнемо, а терпимо із-за якогось зла, яке нас спіткало, так теж повинні прагнути добра нашим ближнім, тішитися, коли досягнуть його, а засмучуватися, коли зазнають якогось нещастя. Ми також не повинні погано думати про своїх ближніх і ні в чому злому їх не підозрювати. У цьому, власне, полягає “внутрішня” любов.

2. Зовнішня любов до ближнього

2.1. Любов у словах

Якщо свою любов до ближнього хочемо висловити словами, то мусимо пам’ятати про дотримання таких порад:

По-перше, ми не повинні говорити погано про інших. Богові й людям подобається той, хто говорить добре про всіх, а якщо не може виправдати найгіршого поступку, прагне принаймні побачити добрий намір.

По-друге, остерігаймося повторювати комусь злі слова, які хтось інший сказав про нього, адже через це інколи виникають довготривала неприязнь і бажання помсти. У Святому Письмі сказано, що хто сіє незгоду, той не заслуговує на любов Бога.

По-третє, остерігаймося того, щоби не поранити ближнього якимось прикритим словом, навіть якщо ми б хотіли так з ним пожартувати. Чи було б тобі приємно, якби тебе виставили на посміховище так, як ти робиш зі своїм ближнім?

По-четверте, уникаймо постійного заперечування іншим. Інколи із-за абсолютно пустих справ виникають справжні суперечки між людьми, які потім провадять до висловлення образ і зневаг і залишають у серці глибокий жаль й образи. Остерігаймося, щоби нас не опанував дух надмінної критики, як діють ті, хто необґрунтовано сперечається із-за кожної речі. Коли потрібно, вислови свою думку, а потім зберігай спокій.

По-п'яте, до всіх, також до своїх підлеглих, застосовуй милі й лагідні слова. І навпаки, остерігаймося прокльонів й образ. А якщо ближній, під впливом гніву, адресує нам образливі слова, відповідаймо йому з лагідністю, а тим часом сварка закінчиться. *“Лагідна відповідь гасить гнів”* (Прип. 15, 1). А якщо ми знервовані через ближнього, стараймося тоді взагалі нічого не говорити. У протилежному випадку можемо піддатися емоціям і розпочати навіть бійку, за що пізніше точно шкодуватимемо. Св. Франциск Салезій говорив: *“Ніколи не відчував болючих наслідків того, за що пізніше не шкодував”*. Правило нашого поступу повинно полягати в тому, щоб ми мовчали доти, доки не заспокоїмося внутрішньо. Поки наш ближній є знервований, не стараймося його виправити (хіба це конче потрібно), бо у цьому випадку наші слова не будуть ані переконливими, ані не принесуть жодної користі.

2.2. Любов у вчинках

Якщо йде мова про любов до ближнього, виражену в учинках, ми повинні застосовувати наступні вказівки:

По-перше, любов до ближнього передусім повинна практикуватися як бажання надати йому найліпшу допомогу, яку тільки можемо. Пам'ятаймо про те, що сказано в Святому Письмі: *“Милосердя рятує від смерті й не дає увійти у темряву”* (Тов. 4, 10). Отож милостиня рятує нас від гріха і пекла. Під милостинею слід розуміти будь-яку форму допомоги, яку можемо уділити ближньому.

Тут також потрібно зауважити, що більшу вартість має та форма милостині, яка виявляється у поспішанні на допомогу душі ближнього, передусім через уділяння йому у відповідний для цього час лагідних нагадувань, як це тільки можливо. І не говорімо так, як дехто каже: *“А що це мене турбує?”* Навпаки, це повинно тебе турбувати, якщо хочеш бути християнином. Хто любить Бога, той повинен прагнути, аби Його всі любили.

По-друге, слід виявляти братерську любов усім тим, хто є хворим, і тому потребує піднесення духу. Якщо є вбогими, принесімо їм якийсь малий подарунок. Ходімо до них принаймні для того, аби їм якимсь способом прислужити, навіть якщо не будуть нам за це вдячні: Господь винагородить нас за це.

По-третє, любімо наших ворогів. Отож дехто любить тільки своїх приятелів, однак Ісус Христос говорив: *“Любіть ворогів ваших”* (Мт. 5, 44). Це, власне, свідчить про те, що дійсно є правдивим християнином той, хто старається чинити добро тому, хто з ним поступає погано. А якщо не можемо за зло відплатити добром тому, хто нас переслідує, то принаймні молимося за нього, відповідно до того, що нам наказує Ісус, щоби Бог благословив його: *“Моліться за тих, що гонять вас”* (Мт. 5, 44). Хто пробачає тому, хто вчинив йому кривду, той може бути впевнений, що Бог також і йому вибачить провини, адже Сам нам це обіцяв: *“Простіть, і вам проститься”* (Лк. 6, 37). Якось наш Господь промовив благословенній Анжелі з Фолігно, що

найголовнішою ознакою того, чи Бог полюбив якусь душу, є те, чи вона сама любить ближнього, який учинив їй прикрість.

По-четверте, виявляймо також любов до тих наших ближніх, які вже померли, тобто душам, які терплять у чистилищі. Св. Тома вважає, що ми зобов'язані допомагати як нашим ближнім, які живуть, так і підтримувати наших померлих братів і сестер. Ці в'язні терплять муки, які перевершують будь-які терпіння земного життя, вони надзвичайно потребують нашої допомоги, бо самі собі не можуть допомогти. Один монах з Чину Отців Цистерціан так промовив до свого співбрата: “Допоможіть мені, браття, жертвуючи мені свої молитви, адже я сам, покинутий на себе, нічого більше не в змозі отримати” (*пор. Exordium magnum Cisterciense, dist. 5, cap. 7*). Отож стараймося допомогти тим святим душам, чи відправляючи, чи замовляючи в їхньому намірі Служби Божі, чи даючи милостиню, чи принаймні молячись за них, жертвуючи отримані відпустити в їхньому намірі. А вони прагнутимуть віддячити нам за це, випрошуючи для нас у Бога всякі ласки не тільки з неба, – якщо, зокрема завдяки нам, туди дістануться – але також і з чистилища.

РОЗДІЛ IV

Практикування терпеливості

1. Ціна терпеливості

Св. апостол Яків говорив, що терпеливість є досконалою чеснотою душі: “За витривалістю ж нехай слідом іде чин досконалий” (*Як. 1,4*). Терпеливість є тим, що допомагає нам дійти до раю. Отож вона є чеснотою, яка породжує заслуги. Ось чому Господь Бог обдаровує нас життям тут, на землі, щоби ми завдяки терпеливості заслужили собі на хвалу в небі. Ми всі на цьому світі мусимо терпіти; тільки той, хто терпеливо переносить важкі випробування, той менше терпить і буде спасений. Адже Господь не посилає нам хреста, щоби бачити нас осудженими, як твердять ті, які не хочуть скоритися, а щоб бачити нас спасеними й оточеними більшою хвалою в небі. Терпіння, труднощі й різні інші страждання, які сприймаємо терпеливо, будуть найпрекраснішими скарбами в нашій короні, яку носитимемо в раю. Отож, коли відчуваємо, що мучимося, тішмося і дякуймо за це Богові, бо це означає, що Бог прагне нашого спасіння, карає нас у цьому житті з допомогою коротких і, загалом, лагідних кар, аби не карати нас у майбутньому житті, де кари будуть суворіші й вічні. Бідний грішник, який насолоджується задоволеннями під час земного життя! Це означає, що Бог шукає йому вічну кару.

Св. Марія Магдалина де Пацці розповідала: “Кожна кара, навіть дуже важка, стає врешті приємною, коли дивимося на Ісуса Христа, який висить на Хресті”. А блаженний Йосиф Калясанціо додавав: “Не віднайде Ісуса Христа той, хто не терпітиме для Нього”. Отож хто любить Ісуса Христа, той терпеливо зносить і приймає зі спокоєм як усі зовнішні хрести, а особливо хвороби, біль, убогість, ганьбу, втрату родичів і приятелів, так і внутрішні хрести, тобто горе, втому, спокуси, духовне пригноблення. Натомість, хто під час цих болісних випробувань виявляє нетерпеливість і злиться, той, навпаки, спричиняє тільки збільшення своїх терпінь – не тільки тут, на землі, але й у майбутньому житті. Св. Тереза написала: “Тягар хреста відчуває той, хто волоче його ніби з примусу, хто, навпаки, обіймає його зі своєї доброї волі, той не відчуватиме його”. Тому св. Филип Нерій говорив: “На цьому світі

нема чистилища, тільки небо або пекло: отож хто терпеливо переносить свої страждання, той ніби перебуває в небі; а хто цього не робить, той уже на землі ніби переживає випробування пекла”.

Утім перейдімо зараз до практики.

2. Терпеливість під час хвороби

По-перше, у терпеливості слід вправлятися під час перенесення хвороби, оскільки в цей період виявляється правдивий дух людей: чи він є золотом, чи оловом? Адже деякі зовні побожні християни почувають себе завжди добре лише тоді, коли їх нічого не болить; однак коли на них нападає хвороба, вони швидко втрачають терпеливість, плачуть над собою перед усіма, стають пригніченими й багатьма іншими способами виявляють своє незадоволення. І так золото перетворюється на олово. Блаженний Йосиф Калясанціо говорив: “Якщо б хвороби переносили терпеливо, тоді вони не були б приводом для жалів і нарікання”. Деякі скаржаться говорячи: “Усе ж, коли почуваю себе так погано, не можу піти до церкви, не можу брати участі у Службі Божій ані приймати св. Причастя, загалом нічого не можу робити”. Нічого не можеш робити? Усе, що повинен, робиш тоді, коли виконуєш волю Божу! Розкажи мені, чому бажаєш робити те все, про що тут згадував? Аби зробити приємність Богові? Тим часом Богові подобається, коли ти терпеливо приймаєш те, що є джерелом твого терпіння, відкидаєш у той момент усі інші речі, які хотів би робити. “Богові служимо найбільше тоді, – говорить св. Франциск Салезій, – коли терпимо, а не тоді, коли діємо”.

Отож особливо тоді, коли хвороба є смертельною, слід прийняти її зі всією терпеливістю, приймаючи також саму смерть, якщо дійсно наступив кінець нашого життя. Не говоримо тоді: “Ще не відчуваю себе готовим, хотів би пожити ще трохи, щоби відпокутувати за свої гріхи”. А звідки знаєш, що продовжуючи жити, чинитимеш ті покути, а не впадеш у ще більші гріхи? Скільки ж то людей після того, як виздоровіли, хоча їм здавалося, що їхня хвороба є смертельною, жили гірше, ніж до того, і погубили себе? Можливо, якщо б тоді померли, були б урятовані! Якщо Бог хоче, щоби ти зараз відійшов з цього світу, погодься з Його святою волею, дякуй Йому, що дозволяє тобі померти після прийняття св. Таїнств; поєднай смерть зі спокоєм, цілковито довіряючи Божому милосердю. Саме такого сприйняття смерті, як вияву сповнення Волі Божої, достатньо для забезпечення собі вічного спасіння.

3. Терпеливість під час втрати близьких

По-друге, терпеливо сприймаймо смерть близьких і приятелів. Дехто через смерть рідного цілком не дається втішити і тому перестає молитися, не приступає до Таїнств і відкидає всі інші побожні практики. Інколи навіть здається, що хтось має претензії до Бога, говорячи: “Боже, чому Ти це зробив?” Що за зухвалість? Скажи мені, що з цього маєш, що так вигукуєш, яку користь отримуєш? Чи, можливо, думаєш, що так робиш приємність померлій особі? Очевидно, що ні, навпаки, зовсім протилежне: кривдиш її і Бога. Радше вона очікує, що з приводу її смерті ти швидше наблизитися до Бога й молитимешся за неї, якщо вона перебуває в чистилищі.

4. Терпеливість у перенесенні вбогості

По-третє, приймаймо убожество, яким нас обдаровує Бог. Коли тобі бракуватиме навіть того, що необхідне для життя, тоді промовляй: “*Боже мій, мені достатньо тільки Тебе*”. Завдяки такому стрілистому актові отримаєш скарб у небі. Отож хто

матиме Бога, той матиме все. Тому терпеливо приймаймо втрату речей чи наших надій, чи навіть осіб, які нас підтримують. Тоді здаймося на Волю Бога, а сам Бог нам допоможе. А якщо не захоче допомогти нам так, як ми того очікуємо, приймаймо із задоволенням те, що Він дає нам, адже, з однієї сторони, Він чинить це для випробування нашої терпеливості, а з другої, для того, щоби збагатити нас усякими заслугами й небесними добрими.

5. Терпеливість під час переслідувань

По-четверте, терпеливо приймаймо переслідування й різні вияви погорди. Можливо, ти скажеш: “Що поганого я вчинив, що мушу терпіти це переслідування? Чому мушу терпіти ці зневаги?”. Брате мій, скажи ці слова Розп’ятому Ісусові Христові, а Він відповість тобі: “А що злого вчинив Я, що мусив витерпіти стільки терпінь, зневаг і, зрештою, смерть на Хресті?” Отже, якщо Ісус Христос терпів так багато з любові до тебе, то це не буде великою справою, якщо ти також витерпиш тих небагато терпінь з любові до Ісуса Христа. Особливо поміркуй якщо в цьому житті тобі трапилося поповнити якийсь тяжкий гріх, бо мусив би бути в пеклі, де злі духи мучать і переслідують ще сильніше. Натомість якщо ти переслідуваний із-за якогось добра, яке вчинив, дуже тішся, пам’ятаючи про те, що сказав Ісус Христос: *“Блаженні переслідувані за правду, бо їхнє Царство Небесне”* (Мт. 5, 10). І будьмо переконані в тому, в чому запевняє нас Апостол, який говорить, що хто на цьому світі хоче жити в єдності з Ісусом, той буде переслідуваний.

6. Терпеливість у період духовної черствості

По-п’яте, потрібно, щоби ми були терпеливими й у період духовної черствості. Безсумнівно, вона становить для душі, яка любить Бога, найболючіші терпіння. Адже саме таким способом Бог випробовує любов Своїх вибраних. Принижуймося в такий час перед Богом і піддаваймося Його Волі, цілковито довіряючи Йому. Пильнуймо також, щоб не припинити в цей період ні однієї з побожних практик: молитви, прийняття Причастя, адорації, духовного читання. У цей час відчуватимемо втому, все даватиметься з великими труднощами, тому нам здаватиметься, що це не має жодної вартості, що є втратою часу, однак зовсім, цілком не так, бо, виявляючи в цьому витривалість, хоч не відчуємо приємності, проте зробимо велику приємність Богові.

7. Терпеливість під час спокус

По-шосте, будьмо терпеливі під час спокус. Деякі люди малодушні, коли спокуса триває довше, падають духом й інколи навіть кажуть: “Чому Бог хоче, щоб я був осуджений?”. Ні, Бог допускає спокуси не для нашої шкоди, але для нашої користі, щоб, піддавшись їм, швидше принизилися й до Нього ще швидше наблизилися, заставляючи свою силу волі чинити опір і подвоювати молитви, щоб таким способом здобути більше заслуг для неба: *“Я був посланий до тебе, щоб випробувати тебе”* (пор. Тов 12, 13). Завдяки кожній переможеній спокусі здобуваємо нові ступені хвали і більшу силу для протистояння майбутнім спокусам. Бог ніколи не дозволяє, щоб ми були спокушені понад наші сили. “Бог вірний: Він не допустить, щоб вас спокушувано над вашу спроможність, але разом із спокусою дасть вам змогу її перенести” (1 Кор. 12, 9).

Очевидно, слід молитися до Бога, щоб звільнив нас від спокус, а коли наступлять, погоджуймося з Його волею, прохаючи Його, щоби дав нам сили протистояти їм. Св.

Павла переслідували тілесні спокуси, тому просив Господа, щоби визволив його від них, однак Господь йому відповів: "Досить тобі Моєї благодаті, бо Моя сила виявляється в безсиллі" (2 Кор. 12, 9).

У спокусах, особливо тих, які стосуються наших почуттів, першим помічним засобом є уникання нагоди настільки, наскільки це можливо, а потім, не довіряючи своїм силам, слід прибігати до Ісуса Христа і шукати допомоги в Нього. А якщо спокуса не минає, не переставаймо молитися промовляючи: "Ісусе мій, допоможи мені, Діво Маріє, допоможи мені!" Самого тільки закликання цих могутніх імен Ісуса й Марії достатньо для того, аби перемогти всі раптові атаки слуг пекла. Окрім того, велику цінність має також знак хреста, зроблений на чолі й над серцем. Саме з допомогою знаку хреста св. Антоній, абат, проганяв такі атаки демонів. Дуже важливо також і те, щоб ми розповідали про ці спокуси своєму духовному керівникові. Св. Филипп Нерій казав: "Спокуса розкрита – наполовину подолана".

РОЗДІЛ V

Практика погодження з Божою Волею

1. Виконання Божої Волі – шлях до святості

Цілковита святість людини полягає в любові Бога, а любов до Бога полягає у виконанні Його святої Волі. Це повинно становити все наше життя. Бо хто поєднаний з Волею Божою, той завжди живе в спокої, адже Воля Божа відбирає гіркоту всіх хрестів. Душі святих, промовляючи слова "Так хоче Бог" або "Бог так хотів", відчують спокій під час кожного болісного випробування. Інколи трапляється, що дехто говорить: "У мене нічого не виходить, Бог усі клопоти поклав на мене". У тебе нічого не виходить, брате мій, адже ти все псуєш, бо якби поклався на Волю Божу, все, що чиниш, тобі б вдавалося й послужило для твого добра. Хрести, які тобі зсилає Бог, стають нещастям, бо це ти чиниш, що стають твоїм нещастям; однак якщо приймеш їх з рук Бога, піддавшись Його Волі, ніколи не стануть твоїм нещастям, але будуть для тебе правдивими скарбами неба. Отець Балтазар Альварез розповідав: "Хто під час важких випробувань покладається на Божу Волю, той біжить просто, ніби по слідах, до Бога". Перейдімо зараз до практичних розважань.

2. Сповнення Божої Волі під час хвороби

По-перше, слід покластися на Волю Божу під час хвороби. Люди, які належать цьому світові, називають хвороби нещастями, тоді як святі називають хвороби ласками й благодатями Бога. Отож під час хвороби ми повинні використовувати потрібні лікарства, щоби вилікуватися, але завжди відповідно до того, що постановить Бог. Отож прохаючи Бога про виздоровлення, просімо Його, піддавшись Його Волі, бо в протилежному випадку не отримаємо Його ласки. Ох, скільки отримуємо під час хвороби, коли жертвуємо Богу терпіння, зумовленні нею. Хто любить Бога цілим серцем, той не прагне бути оздоровленим з хвороби, щоб не терпіти, проте прагне зробити Богові приємність, терплячи те страждання. Саме така любов до Бога чинила, що для святих мучеників солодкими ставали бичі, лежа тортур і розжарені решітки.

Однак передусім ми повинні погоджуватися з Волею Божою в смертельних хворобах. Прийняття смерті, для виконання Божої Волі, послужить нам тією самою

нагородою, яку здобули мученики, яких визнавали мучениками тому, що погодилися на муки і на смерть, щоб учинити приємність Богові. Той, хто помирає, поєднавшись з Божою Волею, той помирає святою смертю, і чим тісніше той, хто помирає, поєднаний з Волею Бога, тим святішою стає його смерть. Отець Людовик Блосіо пише, що під час умирання акт досконалого з'єднання з Божою Волею не тільки звільняє нас від пекла, але навіть від чистилища.

3. Погодження з Божою Волею щодо наших вад

По-друге, ми повинні погоджуватися з Волею Божою тоді, коли йдеться про наші природні вади, наприклад: малий талант, слабе здоров'я, слабкий зір, малі здібності до виконання своїх обов'язків. Усе те, що ми маємо, є милостиною (даром) Бога. Хіба не міг Він створити нас якоюсь мушкою або стебельцем трави? Чи ж сто років тому ми не були чимось іншим, як тільки небуттям? Отож чого більше хочемо? Нехай нам буде достатньо того, що Бог дав нам здатність стати святими. Однак навіть маючи невеликий талант, слабе здоров'я, будучи убогими, простими, ми можемо стати святими з допомогою ласки, якщо тільки захочемо. Ох, для скількох нещасних талант, здоров'я, шляхетне походження, багатство або краса стають причиною осудження на вічні муки! І тому будьмо задоволені тим, що Бог зробив і що дав нам. Завжди дякуймо Йому за ті всі добра, якими обдарував нас, а передусім за те, що дарував нам ласку віри, бо це є найбільший дар, за який, на жаль, дякує дуже мало.

4. Сповнення Божої Волі у випробуваннях долі

По-третьє, погоджуймося з Божою Волею у всіх випробуваннях долі, які нас очікують, як, наприклад, утрата речі, надії або рідних, а також у всіх прикростях і переслідуваннях, які завдають нам інші люди. Можливо, відповісиш мені: “Однак Бог не хоче гріха, то як я повинен погодитися на те, щоб хтось очорняв мене, закидав образами, завдавав рани, підступно ошукував? Адже це все відбувається не з Волі Божої!” Ох, яке ж це облудне переконання! Очевидно, що Бог не хоче гріха людини, однак дозволяє на нього, хоче тих труднощів, яких зазнаєш за посередництвом тієї людини. Позаяк Бог є Тим, хто зісилає тобі такий хрест, однак через твого ближнього, тому в такому випадку ти повинен обняти той хрест, як подарунок, зісланий Богом, не шукаючи для нього жодного іншого виправдання. Св. Тереза говорила: “Якщо ти хочеш нести хрест, але тільки з умовою, що знайдеш цьому якимось раціональним поясненням, це означає, що досконалість не для тебе”.

5. Сповнення Божої Волі під час духовної черствості

По-четверте, погоджуймося з Божою Волею під час духовної зачерствілості, а також тоді, коли молитва, Св. Причастя, посіщення Найсвятіших Тайн тощо не приносять тобі жодної приємності й даються з великими зусиллями. Нехай тобі буде достатньо усвідомлення того, що робиш приємність Богові. І більше того, тим більшу приємність учиниш Йому, чим менше задоволення отримаєш зі своїх побожних практик. У будь-який інший час не можемо глибше пізнати нашої ницості й обмеженості, як під час очерствіння. Отож принизьмося в молитві й піддаймося Божій Волі, промовляючи: “Боже, я не заслуговую на жодну втіху, тому не хочу більше нічого, а тільки того, щоб Ти виявив мені Своє милосердя; збережи мене в Своїй ласці й чини зі мною те, що Тобі подобається”. Поступай так у період випробування духовною пусткою і смутком, тоді тільки за один день здобудеш більше, ніж за цілий

місяць, виливаючи сльози, відчуваючи ніжність. Загалом, нехай у наших молитвах завжди буде бажання віддатися Богові так, аби в усьому сповнялася Його Воля; просімо Його під час своїх молитов, Св. Причастя чи адорації Найсвятіших Тайн: “Боже мій, учини, щоб я сповняв Твою Волю”. Виконуючи Божу Волю, робімо все, що повинні й можемо чинити. Твердо привчаймося до того, щоб завжди мати на устах стрілистий акт: “Нехай буде Воля Твоя”. Також у дрібних нещастях, які трапляються з нами, наприклад, коли згасне свічка, зіб’ється графин або виникне якась перешкода, завжди промовляймо: “Нехай буде Воля Твоя, Боже”. І тоді, коли втрачаємо якусь річ чи коли помирає наш родич, або відбувається щось погане, промовляймо: “Господи, я хочу всього того, чого хочеш Ти”. Поступаючи так, завжди чинитимемо приємність Богові й завжди перебуватимемо в спокої.

РОЗДІЛ VI

Практикування чистоти наміру

1. У чому полягає чистота наміру?

Чистота наміру полягає в тому, щоб усе, що чинимо, чинити тільки для того, щоб подобатися Богові. Саме намір – добрий або злий, – який випереджує наш поступок, визначає, чи є він в Божих очах добрим, чи злим. Св. Марія Магдалина де Пацці говорила: “Господь Бог винагороджує наші вчинки залежно від ступеня чистоти нашого наміру”.

Однак перейдемо до того, як практикувати цю чистоту наміру.

2. Чистота наміру в духовних справах

По-перше, потрібно, щоб ми в усьому, що робимо, шукали Бога, а не самих себе: адже якщо шукатимемо тільки свого задоволення, не можемо очікувати від Бога жодної нагороди. Це в однаковій мірі стосується всіх духовних справ. Скільки священників трудиться і мучиться, промовляючи проповіді, сповідаючи й виконуючи різні побожні послуги – однак не шукають у тому Бога, а тільки самих себе, а тому втрачають усе. Ознакою того, що ми зробили щось для Бога, є те, що не очікуємо за то жодних похвал і подяк від інших людей. Ознакою чистоти наміру є також те, що не хвилюємося тоді, коли не досягнемо добра, якого прагнули, як і те, що добром, яке вчинили самі, тішимося так само, як добром, яке вчинили інші. Отож коли ми вчинили якесь добро, тільки щоби подобатися Богові, не переживаймо надмірно про те, як не піддатися зарозумілості, якщо нас хвалять за те добро. Достатньо, якщо тоді промовимо: “Богові належить за те честь і хвала”. Не відкидаймо ніколи добрих справ, які є повчальним прикладом для ближніх, через страх перед пустою хвалою. Господь хоче, щоб ми також чинили добро іншим, щоб могли скористатися з нього: *“Так нехай світить перед людьми ваше світло, щоб вони, бачивши ваші добрі вчинки, прославляли вашого Отця, що на небі”* (Мт. 5, 16). Отже, коли чините добро, керуйтеся насамперед наміром, аби сподобатися Богові, а потім – щоб дати добрий приклад ближньому.

3. Значення наміру в тілесних справах

По-друге, будь-яку тілесну функцію, таку як: праця, їда, спання, дозволена розвага і відпочинок, – також виконуймо з наміром подобатися Богові. Чистоту наміру інколи називають небесною алхімією, завдяки якій залізо стає золотом. Це означає, що

завдяки цій чистоті наміру найтривіальніші та найзвичайніші функції, які виконуємо так, щоб сподобатися Богові, стають актами любові Бога. Св. Марія Магдалина де Пацці говорила: “Хто чинитиме все з чистим наміром, піде просто до неба”. Один святий пустельник, перед тим, як приступити до будь-якого діла, підносив очі до неба і хвилину стояв непорушно. Коли його запитували про те, що він робить, відповідав: “Визначаю мету, щоб не схибити”. І ми так чинимо: визначаймо мету перед тим, як що-небудь розпочати, промовляючи: “Господи, я чиню це, щоб подобатися Тобі”.

РОЗДІЛ VII

Як уникнути байдужості?

1. Небезпечність байдужості

У великій небезпеці перебувають ті душі, які не переймаються повсякденними гріхами і таким чином примиряються з духовною холодністю, не думаючи навіть про те, щоб визволитися з цього. Тут не йде мова про повсякденні гріхи, які поповнюємо через звичайну людську слабкість, тобто такі як: непотрібні слова, різні внутрішні хвилювання тощо, тут мовиться про ті щоденні гріхи, які поповнюємо цілком добровільно, особливо, коли їх повторюємо. Св. Тереза з Авіля записала: “Нехай Господь Бог охоронить нас від гріха, від якого ми втратимо уважність”. А отець Альварес говорив: “Ті незначні сварки, вияви неприязні, надмірна цікавість, вияви нетерпеливості, брак стриманості не вбивають душі, однак роблять її такою слабкою, що як трапиться якась важка спокуса, вона не матиме сили, щоб їй протистояти й очевидно впаде”. Отож повсякденні гріхи, з однієї сторони, ослабляють душу, а з другої, позбавляють її Божої помочі, адже вірним є те, що Бог є скупим для тих, хто не є щедрим у ставленні до Нього. “*Хто скупो сіє, скупو буде жати*” (2 Кор. 9, 6). Цих гріхів насамперед повинна боятися душа, яка отримала особливі ласки від Бога. Отож найбільше повинна боятися їх тоді, коли приймають різкі форми, як під час приступів амбіцій, жадності, неприязні чи невпорядкованого почуття, спричиненого якоюсь особою. Душам, які перебувають під впливом таких пристрастей, нерідко здається те, що й азартним гравцям, які, зазнавши багато поразок, урешті промовляють: “Ставлю все”, – і втрачають усе, що ще мали. Бідною є душа, яка перебуває під впливом якоїсь земної пристрасті, бо пристрасть нас засліплює і не дозволяє досягти того, що насправді чинимо.

Отож перейдімо до практичних розважань, що ми повинні чинити, щоби визволитися з нещасного стану духовної байдужості.

2. Як боротися з байдужістю?

Потрібно, *по-перше*, мати тверде прагнення звільнитися від цього стану. Добре прагнення приносить полегшення в праці й дає силу, щоб іти вперед. Будьмо твердо переконані в тому, що хто на шляху до Господа не просувається вперед, той завжди відступає, а безперервно відступаючи, врешті впаде у прірву.

По-друге, стараймося пізнати, яка вада є в нас найголовнішою й атакує несподівано: гнів, амбіції, невпорядковані почуття до осіб або речей. Тверда, рішуча воля, з Божою допомогою, може подолати все.

По-третьє, слід усунути нагоду до такого типу гріхів, у протилежному випадку всі наші постанови завершаться нічим.

І врешті, *по-четверте*, не слід довіряти своїм силам, а безперервно молитися до Бога з довірою, щоби допомагав нам у небезпеках і звільнив від тих спокус, під впливом яких ми б могли поповнити гріх. Тут, власне, йдеться, про відому молитву: “*І не введи нас у спокусу*” (Лк. 4, 9). Це є обітниця Бога, яку Він не може не виконати. Тому завжди потрібно молитися, молитися завжди. Я безперервно повторюватиму, що потрібно молитися, потрібно завжди молитися: “Боже мій, допоможи мені, поспіши мені на допомогу”.

РОЗДІЛ VIII

Практикування набоженства до Матері Божої

1. Конечність набоженства до Матері Божої

Щодо цього набоженства, то вірю, мій дорогий читачу, що ти вже достатньо переконаний у тому, як важливо для здобуття вічного спасіння віддавати честь Пресвятій Марії. Якщо бажаєш ще більше в цьому переконатися, прошу тебе, щоб ти прочитав мою книжку під назвою “Величання Марії”. Однак тут прагнемо розповісти тільки про те, що потрібно зробити, аби забезпечити собі опіку цієї великої Владичиці.

2. Конкретні практики віддавання шани Марії

По-перше, щоранку і щовечора, коли пробудишся й перед тим, як підеш спати, змов Зр. *Богородице Діво*, а потім додай таку коротеньку молитву: “*О Маріє, через Твоє чисте і Непорочне Зачаття, очисти моє тіло й освяти мою душу!*” Отож таким способом сховайся у фалдах Її плаща, щоби оберегла тебе того дня чи тієї ночі від поповнення гріхів. І щоразу, коли почуєш бій годинника, відмов *Богородице Діво*. Так само поступай, коли входитимеш у помешкання чи виходитимеш з нього, або коли проходитимеш повз якийсь образ Святої Діви. Так потрібно чинити також напочатку й наприкінці будь-якої справи, духовної чи земної, наприклад, науки, праці, їди, снання.

По-друге, відмовляй вервицю, щодня розважаючи принаймні 5 таїнств.

По-третє, помолися до Пресвятої Трійці, відмовивши тричі *Отче наш* і *Богородице Діво*, дякуючи таким чином Богові за різні ласки, уділені Марії. Сама Діва Марія об’явила одній особі, що є надзвичайно вдячною за такий вияв побожності.

По-четверте, старайся запровадити щосуботи піст на хлібі й воді на честь Марії або принаймні напередодні Її найбільших свят. Можеш принаймні, якщо ти не в змозі строго постити, або дотримуватися звичайного посту, або обмежитися одноразовим прийняттям їжі, або утримуватися від їжі, яка тобі особливо смакує. Іншими словами, постарайся в суботу і напередодні Марійських свят вчинити якусь жертву для почитання тієї Цариці, яка – як говорить св. Андрій Критський – зазвичай відповідає великими ласками на таке маленьке умиртовлення.

По-п’яте, щодня старайся навідати свою Опікунку в якомусь Її образі, прохаючи Її тоді про святу витривалість і любов до Ісуса Христа.

По-шосте, щодня знаходь час на те, аби прочитати якийсь, навіть невеликий, фрагмент з книжки, присвяченої Марії, або якусь молитву зі збірника молитов до Матері Божої.

По-сьоме, старайся відмовляти дев’ятницю до Матері Божої перед кожним Її великим святом. Попроси свого сповідника, щоби призначив тобі таку форму

умертвлення, яку б ти міг застосувати під час відмовляння дев'ятниці, і молися до Неї про ту особливу ласку, яку в цей час найбільше потребуєш.

По-восьме, часто протягом дня поручай себе Матері Божій, особливо в хвилини спокусу, часто промовляючи і повторюючи з ніжністю: *“Маріє, допоможи мені, Матусю моя, допоможи мені”*. А якщо віддаєш Марії особливу шану, старайся цю пошану до Матері Божої передати всім, кому можеш: родичам, приятелям, підлеглим.

РОЗДІЛ IX

Практикування любові до Ісуса Христа

1. Ісус Христос – мета нашої любові

Ісус Христос повинен бути метою нашої любові. Він заслуговує на це, бо є Богом безмежної доброти, бо полюбив нас аж до смерті за нас. Ох, яке велике зобов'язання маємо перед Ісусом Христом! Усе те, що доброго маємо: внутрішнє освячення, покликання, пробачення, отриману допомогу, надію, потіху, душевну ніжність, любовне відчуття – усе це маємо завдяки Ісусові Христові.

Однак перейдімо до засобів, з допомогою яких можемо досягнути любові до Ісуса Христа.

2. Засоби, які служать досягненню любові до Ісуса

По-перше, слід прагнути любові до Ісуса Христа, і тому ми повинні часто просити про неї, особливо під час особистої молитви, під час св. Причастя і під час посіщення Найсвятіших Тайн. Це – ласка, про яку ми повинні просити також Пресвяту Марію, свого Ангела-Хоронителя і свого святого опікуна. Франциск Салезій каже, що ласка любові Ісуса Христа містить у собі всі інші ласки, адже хто справді любить Ісуса Христа, той не буде позбавлений жодної з чеснот.

По-друге, якщо хочемо здобути любов до Ісуса Христа, слід викинути зі свого серця будь-які чисто земні почуття. У серці, повному того, що є земним, немає місця для любові до Бога. Св. Филип Нерій казав: “Скільки особливої любові виявляємо створінню, стільки її забираємо в Бога”.

По-третьє, слід часто вправлятися, особливо під час молитви, в здійсненні актів любові щодо Ісуса Христа. Акти любові є ніби деревом, яке підтримує вогонь святої любові. Особливо чинімо акти любові, які є виявом нашого задоволення, промовляючи: “Ісусе мій, утішайся тим, що Ти є безконечно щасливим і що Твій Предвічний Отець любить Тебе так, як Себе Самого”. Чинімо також акти любові, які виражають наші святі прагнення: “Хотів би, мій Ісусе, щоби всі пізнали і полюбили Тебе”, а також акти вищої любові: “Мій Ісусе, люблю Тебе понад усе, люблю Тебе більше, ніж себе самого”. Також часто чинімо акти досконалого жалю, які також ще називаються актами любові, котра розкаюється.

По-четверте, хто хоче досягти того, щоб у ньому розпалася любов до Ісуса Христа, нехай постарається якнайчастіше розважати про Муку Господню. Одному святому пустельникові було об'явлено, що для розпалення в собі любові до Бога немає ліпшої побожної практики, ніж часте розважання про терпіння й ганебні знуцання, яких зазнав Ісус Христос з любові до нас. Я переконаний, що не може бути, щоби душа, яка часто розважає над Мукою Ісуса Христа, не полюбила Спасителя. Він сам, хоча міг визволити нас тільки однією краплею Крові, а навіть однією тільки молитвою, так сильно хотів терпіти і вилити всю Свою Кров для того, щоби спонукати

наші серця любити Його. Тому той, хто розважає над Його Мукою, робить річ, яка надзвичайно мила Йому. А тому, дорогий читачу, розпочни і ти часто роздумувати над терпіннями Ісуса Христа, роби це принаймні щоп'ятниці, того дня, якого Він умер з любові до нас.

РОЗДІЛ X

Десять правил, щоб добре жити

1. Зранку, тільки прокинувшись, розпочинай день з молитви; щодня присвяти півгодини на розважання або принаймні на читання якоїсь духовної книжки; старайся щодня брати участь у Службі Божій, відвідувати Найсвятіші Тайни й образ Матері Божої; протягом дня відмовляй вервицю; вечером зроби іспит сумління, завершивши актом покути.

2. Часто приступай до сповіді й хоча б раз на тиждень приймай св. Причастя, а навіть частіше, якщо в змозі, за порадою духовного отця.

3. Вибери собі постійного сповідника, досвідченого і побожного, завжди керуйся його вказівками: як коли йдеться про духовні справи, так і про всі інші; не відступай від нього без важливого й обґрунтованого приводу.

4. Уникай неробства, поганого товариства, нескромних розмов, а передусім злих нагод, особливо тих, які становлять небезпеку для стриманості.

5. У момент, коли зазнаєш спокус, особливо тих, які загрожують чесноті чистоти, зроби знак Святого Хреста, заклич святі імена Ісуса і Марії, аж до того моменту, поки не зникне спокуса.

6. Якщо поповниш якийсь гріх, відразу жалує за нього і постанови виправитися; а якщо гріх є важким, якнайшвидше іди до сповіді.

7. Коли тільки можеш, старайся слухати проповіді й відвідувати конференції; стань членом якоїсь релігійної спільноти тільки з тією метою, щоб турбуватися про своє вічне спасіння.

8. Часто молися до Пресвятої Діви Марії й, за порадою духовного отця, щоб ушанувати Її впровадь піст у суботу й під час Її головних свят або якусь іншу форму умиртвлення.

9. У важких і болісних випадках, таких як: хвороби, втрата речі чи близьких осіб, переслідування, у всьому погоджуйся з Божою Волею, старайся тоді зберігати внутрішній спокій душі, промовляючи: "Так хоче Бог (або: Так хотів Бог), ото ж нехай так буде".

10. Раз у рік старайся взяти участь у реколекціях, які відбуватимуться в якомусь реколекційному будинку або у спеціальному місці; якщо це не можливо, то постарайся, принаймні, відправити реколекції у своєму помешканні, віддаючись у ті дні молитвам, духовному читанню і збереженню тиші; таким способом постарайся взяти участь у щомісячному дні зосередження раз на місяць, прийнявши св. Причастя й уникаючи, наскільки це можливо, будь-яких розмов.